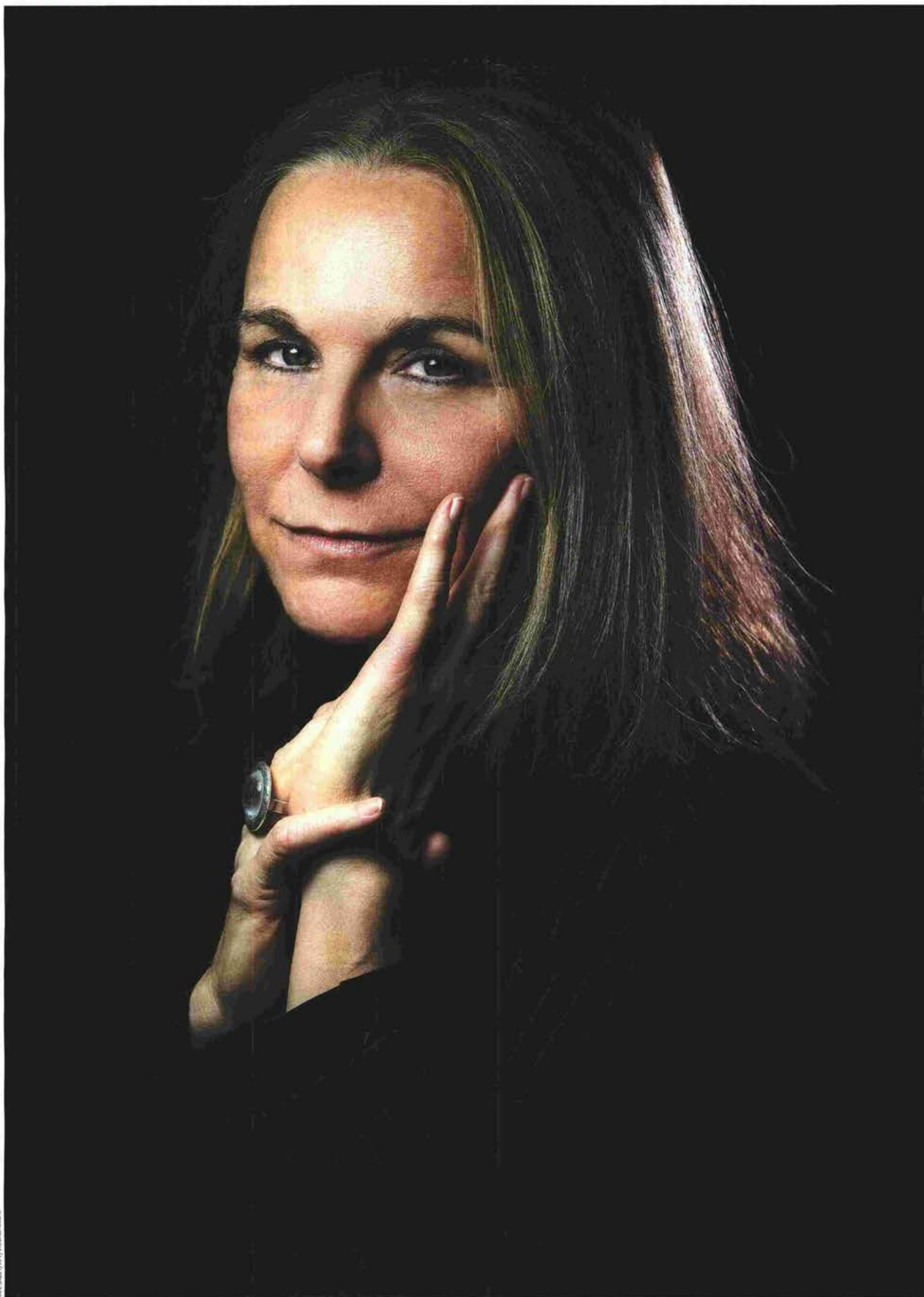

BHMAGAZINO

28

Συνέντευξη

PHOTOGRAPH BY MICHAEL

ΚΑΜΙΓ ΛΟΡΑΝΣ

«Αυτό που μας απελευθερώνει πρώτα απ' όλα είναι η ίδια η γλώσσα»

Η βραβευμένη γαλλίδα συγγραφέας μιλά για τις προκλήσεις τού να γεννιέσαι γυναίκα και να γράφεις για αυτή την αναπόδραστη εμπειρία.

ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΡΙΑΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΑΟΥ

Δεν έχει καμία σημασία αν η Καμίγ Λοράνς θα μπορούσε να είναι η Λωράνς Μπαράκε, η ηρωίδα στο βιβλίο της με τίτλο «Κορίτσι» (εκδόσεις **Μεταίχμιο**), αν και πολλά στοιχεία θα μπορούσαν να συνηγορήσουν υπέρ του επιχειρήματος. Όπως η παρόμοια ηλικία γέννησης – το 1959 η Μπαράκε, το 1957 η Λοράνς –, τα κοινά βιώματα στη Ρουέν της Νορμανδίας. Και αυτό γιατί οι εμπειρίες της λογοτεχνικής ηρωίδας θα μπορούσαν να είναι – και είναι – παρόμοιες με κάθε πλάσμα που γεννιέται κορίτσι στη Γαλλία, στην Ευρώπη και όχι μόνο. Από τη γέννηση, στην εκπαίδευση, τη δουλειά και τη μητρότητα, σε κάθε στάδιο υπάρχουν διαρκείς υπενθυμίσεις και επιταγές για τους «περιορισμούς» που συνοδεύουν κάθε κορίτσι (ή, αν θέλετε, κάθε μη-αγόρι) από τα πρώτα βήματα στη ζωή. Δεν είναι ότι η Λοράνς γράφει για πράγματα που δεν γνωρίζουμε ή που δεν ακούγονται ποικιλοτρόπως τα τελευταία χρόνια, όμως το κάνει με μια αμεσότητα στη γραφή της που πηγάζει από τα αφομοιωμένα βιώματα, διυλισμένα στο απόσταγμα μιας επίγνωσης που δεν αποκρύπτει ούτε την αυτοκριτική, εφόδια που της επιτρέπουν να επιστρατεύσει μια πλούσια παλέτα συναισθημάτων για να συνθέσει ένα πανεθνικό, παγκόσμιο πορτρέτο με ζωντάνια, γλαφυρότητα και χιούμορ. Εξ ου και ψηφίστηκε ως το καλύτερο βιβλίο του 2020 από το λογοτεχνικό περιοδικό «Lire», ενώ ήταν υποψήφιο και για άλλες διακρίσεις, όπως τα Landemeau des lecteurs και Domitys. Στην ελληνική του μετάφραση ευτύχησε να πέσει στα χέρια της άξιας Στέλας Ζουμπουλάκη, η οποία καταφέρνει να το συστήσει ως ένα βιβλίο επιτυχίας «απογαλακτισμένο» από τη μητρική του γλώσσα, αυτόνομο έδαφος για περισύλλογή πάνω στο πώς τελικά γινόμαστε από κορίτσια γυναίκες.

Στην αφηγηματική δομή του βιβλίου σας χρησιμοποιείτε πρώτο, δεύτερο και τρίτο πρόσωπο. Τι σας ενέπνευσε να συμπεριλάβετε αυτές τις διαφορετικές οπτικές;
«Συχνά στα μυθιστορήματά μου μου αρέσει να παίζω με την εσωτερική εστίαση και να αλλάζω την οπτική της αφήγησης. Όταν γράφω, θέλω να έχω μια απευθυνση, να απευθύνομαι σε κάποιον. Για αυτό χρησιμοποιώ πολύ αυτό που στη γραμματική ονομάζεται “προσωπικές αντωνυμίες πρώτου και δεύτερου προσώπου: εγώ και εσύ”. Καθώς όμως ορισμένες σκηνές είναι πολύ δύσκολο να τις γράψω από τέτοια εγγύτητα, αλλάζω την εστίαση για να θέσω σε μια απόσταση τα πρόσωπα και τα γεγονότα. Εκείνος, εκείνη, οι αντωνυμίες τρίτου προσώπου, μου επιτρέπουν να εξετάσω τα τραύματα και τα γεγονότα από μια αποστασιοποιημένη οπτική γωνία, αποφεύγοντας τα πάθη. Στη διαδικασία της συγγραφής, μετακινούμαι διαισθητικά από τη μία αντωνυμία στην άλλη».

**Πώς προσεγγίσατε τους τρόπους με τους οποίους δι-
απλέκεται το προσωπικό ταξίδι της ηρωίδας σας με τις
ευρύτερες κοινωνικοπολιτισμικές αλλαγές που συνέ-
βαιναν στη χώρα;**
«Ο τίτλος “Κορίτσι” υπονοεί τη διαπλοκή ενός ατομικού πεπρωμένου (το κορίτσι των γονιών του) και μιας κοινωνικο-πολιτικής συνθήκης (το κορίτσι ως φύλο). Η Λοράνς, η ηρωίδα του βιβλίου, τη διαδρομή της οποίας ακολουθούμε, είναι όπως καθένας και καθεμία από εμάς, όχι μόνο ένα μοναδικό πρόσωπο, αλλά και προϊόν της εκπαίδευσης που έλαβε από την κοινωνία μέσα στην οποία ζει. Η προσωπική της διαδρομή επιτρέπει να δούμε την εξέλιξη των γενεών, από την εποχή της προγαλιάς της μέχρι εκείνη της κόρης της. Όσο για την ιστορική της διαδρομή, που μοιάζει με τη δική μου, ξεκινά από τη δεκαετία του '60 και φτάνει μέχρι τις μέρες μας, κι έτσι διαπερνά όλες τις σημαντικές στιγμές και

τα φεμινιστικά κινήματα που άλλαξαν στη Γαλλία τις συνθήκες για τις γυναίκες: τη δεκαετία του 1970 με το MLF (Κίνημα για την Απελευθέρωση των Γυναικών), το MLAC (Κίνημα για το Δικαίωμα στην Αμβλύωση και την Αντισύλληψη), τον νόμο Βέλ που νομιμοποιούσε τις εκτρώσεις, τα χρόνια 2010-2013 με τον νόμο που κατοχύρωνε για όλους το δικαίωμα στον γάμο, και τέλος το κίνημα #MeToo, του οποίου η παγκόσμια εμβέλεια παραμένει ορατή μέχρι και σήμερα».

**Η γλώσσα και οι αποχρώσεις της παίζουν σημαντικό
ρόλο στην ιστορία σας, ιδίως στην ανάδειξη των κοινο-
νικών ανηλίψεων και προκαταλήψεων που συνδέονται
με το φύλο. Σας προβληματίσει αν θα διασφαλιζόταν
η ακεραιότητα των μηνυμάτων σας στις γλώσσες που
μεταφράστηκε το βιβλίο;**
«Είναι βέβαιο πως η μετάφραση γεννά δυσκολίες, ήδη από τον τίτλο. Η λέξη “fille”, κορίτσι, στα γαλλικά έχει τέσσερις διαφορετικές σημασίες, τη στιγμή που άλλες γλώσσες έχουν διαφορετικές λέξεις για κάθε μία από αυτές. Υπάρχουν επίσης και τα ζητήματα της γραμματικής: στα γαλλικά “το αρσενικό υπερικχύει του θηλυκού”, σημαίνει πως χρησιμοποιούμε τον αρσενικό τύπο όταν μιλάμε και για αρσενικά και θηλυκά υποκείμενα. Φαντάζομαι πως σε πολλές γλώσσες θα χρειάστηκαν σημειώσεις. Όσο για τις καθημερινές εκφράσεις, έχω εμπιστοσύνη ότι οι μεταφραστές και οι μεταφράστριες θα μπορέσουν να βρουν αντίστοιχες στη γλώσσα τους. Πιστεύω δυστυχώς ότι οι μισογυνικές και σεξιστικές εκφράσεις υπάρχουν σε όλες τις γλώσσες».

**Πώς προσεγγίσατε την αποτύπωση του εσωτερικού
κόσμου της ηρωίδας σας και των φαντασιώσεών της;**
«Ήταν προσωπική πρόκληση να μην περιοριστώ στην επίκληση του φανταστικού κόσμου της ηρωίδας μου... Ο εσωτερικός της κόσμος διαμορφώθηκε από την κατοποίηση που υπέστη, το ίδιο και οι μαζοχιστικές της φαντασιώσεις, που πηγάζουν άμεσα από αυτήν, όπως άλλωστε και οι φόβοι της, οι αγωνίες της. Αυτό που επιθυμούσα όμως βαθιά ήταν να δείξω πως δεν πρέπει να συγχέουμε τη φανταστική ζωή μιας γυναίκας με τις επιθυμίες που τυχόν έχει στην πραγματική ζωή. Είναι ενδεχομένως σοκαριστικό, αλλά μπορούμε να φανταστούμε στην ίδια μας τη σεξουαλική υποταγή χωρίς να είμαστε – ούτε να θέλουμε να είμαστε – υποταγμένες στην πραγματική μας ζωή. Όταν αυτό το αποδεχτούν όλοι, ίσως να αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο βλέπουμε τη σεξουαλικότητα».

**Τι ελπίζετε να αποκομίσουν οι αναγνώστριες και οι
αναγνώστες από τις εμπειρίες, τους αγώνες και τους
θριάμβους της ηρωίδας σας;**
«Ελπίζω πως η ανάγνωση αυτού του βιβλίου θα τους δώσει μια μορφή ζωτικής ενέργειας, το συναίσθημα πως παρ' όλα τα εμπόδια, τα δράματα, τις λύπες, υπάρχει μια δύναμη κατανόησης και βελτίωσης, μια επαναστατική δύναμη που σπάει όλα τα ταμπού και υπερνικά τους φόβους: αυτή η δύναμη ονομάζεται αγάπη. Το μυθιστόρημά μου καθοδηγείται από αυτή τη δύναμη της μετάδοσης από γενιά σε γενιά, από πολιτισμό σε πολιτισμό – η αδελφότητα – αλλά και στο εσωτερικό της οικογένειας – η αγάπη της μητέρας προς το παιδί, η αγάπη του παιδιού προς τη μητέρα. Χαίρομαι που βλέπω πως οι νεότερες γενιές αγαπούν το μυθιστόρημά μου και που μέσα από αυτό μαθαίνουν πολλά για τις μητέρες και τις γιαγιάδες τους. Η γενιά μου αναγνωρίζει σε αυτό τον εαυτό της. Και πολλοί άνδρες

διαβάζοντάς το ανακαλύπτουν ολόκληρες πτυχές της ζωής μιας γυναίκας που έως τότε αγνοούσαν! Έχω άνδρες φίλους που ξαφνιάστηκαν και σοκαρίστηκαν με το γεγονός πως οι γυναίκες το βράδυ στο μετρό ή στον δρόμο ένιωθαν φόβο: δεν είχαν την παραμικρή ιδέα!».

**Η αντιπαράθεση μεταξύ της επαναστατικής εφηβείας
της ηρωίδας και της πιο συγκρατημένης, «συμμορφω-
μένης» ενηλικιώσής της εγείρει ερωτήματα σχετικά με
το πώς διαμορφώνεται τελικά η γυναικεία ταυτότητα
υπό την πίεση των κοινωνικών προσδοκιών. Πόση επί-
γνωση πιστεύετε ότι έχουμε οι γυναίκες για αυτές τις
αόρατες διαδικασίες;**
«Ο εσωτερικός κόσμος βρίσκεται σε συνεχή μεταμόρφωση, τίποτα δεν είναι σταθερό για πάντα. Η εφηβική εξέγερση της Λωράνς καταπνίγεται και μπαίνει κι αυτή στο καλούπι, όπως συμβαίνει πολύ συχνά, υποτάσσεται στις επιταγές του κοινωνικού της περιβάλλοντος και της ανατροφής της. Μέσα από την κόρη της, όμως, θα επανέλθει η εξέγερση, με τρόπο γλυκό. Δεν είναι πια η μητέρα που μεταδίδει στην κόρη της τις κοινωνικές συμβάσεις και τις απαγορεύσεις, αλλά η κόρη που μεταδίδει στη μητέρα μια ακόμα μεγαλύτερη ελευθερία. “Είναι κορίτσι”, η εναρκτήρια φράση του μυθιστορήματος θα γίνει “Είναι θαυμάσιο ένα κορίτσι”, η τελευταία φράση. Αρκεί λοιπόν να προστεθεί ένα και μόνο θετικό επίθετο και ορίστε, η επανάσταση ολοκληρώθηκε. Γιατί αυτό που μας απελευθερώνει πρώτα απ' όλα είναι η ίδια η γλώσσα».

**Ποιο πιστεύετε ότι είναι το κοινωνικό ταμπού που αφο-
ρά τις γυναίκες και παραμένει κραταιό;**
«Πιστεύω πως η ηλικία παραμένει θέμα ταμπού. Για την κοινωνία είναι τόσο διαφορετικό το να γεννάει μια γυναίκα από το να γεννάει ένας άνδρας. Οφείλεται φυσικά στο γεγονός πως μετά την εμμηνόπαυση οι γυναίκες δεν μπορούν να τεκνοποιήσουν, ενώ για τους άνδρες δεν υπάρχει όριο ηλικίας. Αυτό τους προσδίδει ένα αίσθημα ανωτερότητας, συνειδητά ή ασυνειδητά, ενώ στις γυναίκες αυτό το όριο επιβεβαιώνει την αναγωγή τους σε προσωρινά, αναλώσιμα αντικείμενα, που πρέπει να επικεντρωθούν στη νύχτη και την ομορφιά προτού θεωρηθούν άχρηστα. Το απλοποιώ κάπως, φυσικά. Αυτό το ταμπού θα μπορούσε να σπάσει μόνο όταν οι γυναίκες θεωρηθούν ήδη από τη γέννησή τους ίσες με τους άνδρες. Τότε, μεγαλώνοντας, θα μπορούν να έχουν γκρίζα μαλλιά, όπως εκείνοι, και ρυτίδες, όπως εκείνοι, χωρίς να σταματούν να είναι επιθυμητές: θα παραμείνουν ελεύθερα άτομα, ενδιαφέροντα και δυναμικά».

**Είναι πλέον πιο εύκολα τα πράγματα για τις γυναίκες
συγγραφείς μετά την έλευση του κινήματος #MeToo;**
«Χρειάζεται ακόμα καιρός μέχρι να αποκτήσουμε απόλυτη ισότητα. Παραδοσιακά, οι γυναίκες συγγραφείς θεωρούνται πάρα πολύ συχνά λιγότερο σημαντικές από

τους άνδρες. Ιδιαίτερα η πολύ προσωπική γραφή που συχνά λογίζεται ως γυναικεία πάντα υποτιμάται. Περιμένο πως με τις νέες γενιές η επίτευξη της ισότητας θα γίνει πραγματικότητα. Πρόσφατα, ωστόσο, σε ένα λύκειο όπου είχα πάει για να μιλήσω για το “Κορίτσι”, είχα μια κακή εμπειρία. Ένα αγόρι μου εξήγησε πως δεν είχε διαβάσει το “Κορίτσι” επειδή... ήταν αγόρι! Επομένως, δεν τον αφορούσε κάτι τέτοιο, “κορπισότακες ιστορίες”. Όταν ρώτησα τα κορίτσια αν θα τις ενδιέφερε ένα βιβλίο με τον τίτλο “Αγόρι”, όλα ανεξαιρέτως απάντησαν ναι. Οπέρ εδαι δείξαι. Πιστεύω όμως πως το κίνημα είναι σε καλό δρόμο, παρ' όλα αυτά».

